

Pr. Prof. Dr. Viorel SAVA

„ÎN BISERICA SLAVEI TALE”
Studii de teologie și spiritualitate liturgică (III)

Carte tipărită cu binecuvântarea
Înaltpreasfințitului
TEOFAN
Mitropolitul Moldovei și Bucovinei

DOXOLOGIA
Iași, 2012

Cuprins

Cuvântul autorului la prima ediție	7
Mijloace rituale în Liturghia Darurilor mai înainte sfințite	9
1. Contextul istorico-liturgic al apariției Liturghiei Darurilor mai înainte sfințite	9
2. Teme fundamentale ale Postului Mare reflectate în Liturghia Darurilor mai înainte sfințite, în texte și ritual	16
3. Postul Mare și Liturghia Darurilor în viața monahilor și a credincioșilor de mir	25
Studiul profesorului Nikolai D. Uspensky despre Liturghia Darurilor mai înainte sfințite	28
1. Liturghia Darurilor mai înainte sfințite în teologia românească – privire generală asupra stadiului de cercetare a temei	28
2. N.D. Uspensky – despre Liturghia Darurilor mai înainte sfințite	31
3. Câteva cuvinte despre zilele stabilite pentru săvârșirea Liturghiei Darurilor mai înainte sfințite	56
4. Concluzii	59
Anafora Sfântului Grigorie Teologul din ritul liturgic copt (<i>traducere, introducere și note</i>)	61
1. Liturghia Bisericii Copte – privire generală	61
2. Anafora Sfântului Grigorie Teologul din Liturghia Bisericii Copte – traducere	68
Rugăciunea liturgică sau dialogul omului cu Dumnezeu și o posibilă cale de dialog intercreștin	99
1. Preliminarii	99
2. Rugăciunea ca provocare la dialog și invitație la unitate	101

3. Rugăciunea liturgică sau mâna tainică a lui Dumnezeu care atinge adâncul din noi	103
4. <i>Lex credendi est lex orandi et Lex orandi est lex credendi</i>	108
5. Cântarea bisericească – aspecte istorice	110
6. Cântarea bisericească – „îndeletnicirea îngerilor”	114
7. Semnificațiile artei bisericești în cadrul vieții liturgice	117
8. Vocația unificatoare a rugăciunii liturgice, a cântării și a artei bisericești într-o lume tot mai divizată	119
Dimensiunea eshatologică a cultului divin ortodox	122
1. Caracterul nocturn al cultului divin public în Biserica primară	122
2. Cum se reflectă dimensiunea eshatologică în cadrul cultului divin	124
Bibliografie.....	135

Cuvântul autorului la prima ediție

În anii care au trecut de la evenimentele din decembrie '89, am asistat la o adevărată competiție, în toate domeniile, în ceea ce privește publicarea de carte de specialitate. Este mare distanță și diferență între perioada în care cumpărarea unei cărți valoroase presupunea trecerea testului de răbdare la un rând, „coadă”, care semăna cu cele de la standurile de produse alimentare, și rândurile imense de cărți aliniate astăzi în librăriile pe care le întâlnim la tot pasul, așteptându-și cititorii. Oferta de carte este atât de mare și atât de tentantă, încât este anevoioasă orice încercare de a alege ceva fără să ai sentimentul că și celelalte cărți te-ar fi interesat și ți-ar fi trebuit. O librărie este locul unde înveți să fii smerit. În fața atâtor cărți, îți dai seama cât de mult mai ai de citit și de învățat.

Cât privește cartea teologică, situația seamănă foarte bine cu cea descrisă mai sus. S-au realizat numeroase traduceri, s-au publicat colecții, s-au realizat și publicat teze de doctorat, s-au publicat manuale pentru învățământul mediu și pentru cel universitar, teologi de marcă au scris cărți de mare profunzime teologică și duhovnicească pe teme care frământă lumea contemporană etc. Pe scurt, s-a mai umplut ceva din golul imens pe care sistemul comunist ateu l-a creat prin limitarea la maximum sau prin interzicerea publicării cărții religioase.

O trecere în revistă a bibliografiei religioase din ultimele decenii ne va da posibilitatea să constatăm că în anumite ramuri ale teologiei s-a publicat foarte mult, în timp ce în altele se simte încă nevoia unor răspunsuri autorizate la o mulțime de teme care stau la rând pentru a fi tratate.

În cadrul Teologiei liturgice, interesul crescând manifestat în rândurile preoților, studenților teologi, seminariștilor, dar și ale multora dintre credincioșii laici dă posibilitatea creării și publicării unei literaturi care să continue tradiția și activitatea deosebit de

bogată și valoroasă pe care au desfășurat-o iluștrii profesori liturgiști pe care i-a avut Ortodoxia românească. Cât de multe sunt întrebările și cât de necesare sunt răspunsurile pe teme liturgice se poate vedea și din pagina permanentă a publicației „Vestitorul Ortodoxiei”, în care Părintele Profesor Dr. Nicolae D. Necula, titularul catedrei de Teologie liturgică de la Facultatea de Teologie „Patriarhul Justinian” a Universității București, poartă un dialog teologic-liturgic, canonic și pastoral-misionar cu toți cei ce doresc să cunoască mai bine frumusețile tainice pe care, în prezența Mântuitorului Hristos înconjurat de sfinți, le experimentăm în spațiul liturgic. O mare parte dintre aceste răspunsuri au fost adunate în două volume, sub titlul *Tradiție și înnoire în slujirea liturgică*, apărute la Editura Episcopiei Dunării de Jos, în 1996 și 2001, volume arhicunoscute între cititorii de toate categoriile și care sunt normative pentru facultățile de teologie, pentru seminariile teologice, pentru profesorii de religie, pentru monahi și pentru tot creștinul care voințește să se hrănească sufletește.

Cartea de față, pe care nu întâmplător am numit-o „*În Biserica slavei Tale*”, are drept model volumele amintite. Ea dă răspunsuri întrebărilor adresate de preoții slujitori și de studenții teologi, dar și de mulțimea de credincioși cu care venim permanent în contact. Totodată, cartea este un răspuns dat provocărilor contemporane, străine de spiritualitatea ortodoxă.

„*În Biserica slavei Tale*”, prin întregul ei conținut, exprimă faptul că în cadrul cultului divin vedem și experimentăm frumusețea netrecătoare a împărăției lui Dumnezeu. Cartea este alcătuită dintr-un număr de articole și studii pe diferite teme, grupate în așa fel încât lucrarea să aibă unitate și continuitate. Menționăm că unele dintre titlurile studiilor din această lucrare au mai fost publicate, însă materialul prezentat aici este revăzut și refăcut în întregime. Sperăm ca lectura acestui prim volum să-i facă pe cititori să-l aștepte cu nerăbdare și pe următorul.

Ne rugăm ca Hristos Domnul, Cel mereu prezent în ceruri și în Biserica slavei Sale, să aducă bucurie, pace sfântă și folos duhovnicesc celor care vor poposi asupra rândurilor acestei cărți.

Iași, 2003

Mijloace rituale în Liturghia Darurilor mai înainte sfințite¹

1. Contextul istorico-liturgic al apariției Liturghiei Darurilor mai înainte sfințite

Liturghia Darurilor mai înainte sfințite suscită atenția noastră din mai multe puncte de vedere. Ea face parte din tezaurul vechi al tradiției liturgice ortodoxe, așa încât aspectele istorice, privind apariția și dezvoltarea ritualului acestei slujbe sfinte, pot constitui un important punct de atracție pentru cercetătorii în domeniul istoriei liturgice. Atenția noastră este reținută, de asemenea, de structura acestei rânduieli de slujbă, de rânduiala tipiconală și de locul pe care aceasta îl ocupă între celelalte rânduieli de slujbă pe care Biserica le oficiază în aceeași perioadă, respectiv perioada *Triodului*. În cele din urmă, menționăm și faptul că o abordare a Liturghiei Darurilor mai înainte sfințite nu se poate face separat de contextul liturgic și duhovnicesc al perioadei în care ea se săvârșește, iar o înțelegere a conținuturilor ei teologico-duhovnicești nu se poate realiza fără o studiere atentă a temelor fundamentale pe care *Triodul*, ca perioadă liturgică, ni le propune.

Care sunt factorii care au determinat apariția Liturghiei Darurilor mai înainte sfințite și cum s-a format ritualul ei până să ajungă la structura actuală?

Postul prepascal, ca rod al evlaviei credincioșilor care se pregăteau să întâmpine după cuviință mântuitoarele Pătimiri ale lui Hristos și Învierea Sa din morți, ca mijloc de pregătire pentru catehumeni în vederea primirii Botezului în noaptea sfântă a Paștelui, dar și ca manifestare a conștiinței păcătoșeniei în cadrul disciplinei

¹ Referat prezentat la Simpozionul internațional *Hristos în mijlocul nostru: Valoarea vieții liturgice în societatea de azi*, organizat de Mitropolia Moldovei și Bucovinei, în cooperare cu Fundația „Pro Oriente” – Viena, la Centru Cultural Pastoral „Sf. Daniil Sihastrul” – Durău, 9-13 mai 2005.

penitențiale, este o instituție foarte veche care, de timpuriu, a fost reglementată prin norme și dispoziții canonice care au în vedere, în special, modul și durata postirii. Practica ajunării de toată ziua în zilele de peste săptămână (luni-vineri) a determinat Biserica să elaboreze rânduiele canonice care prescriu încetarea săvârșirii Sfintei Liturghii, pentru ca prin primirea Sfintei Împărtășanii să nu se întrerupă pravila ajunării (a postului total). În acest sens, menționăm canonul 49 al Sinodului local de la Laodiceea, care zice: „Nu se cuvine a jertfi pâine (a săvârși Sfânta Liturghie – n.n.) în timpul Patruzecimii decât numai în zilele de sâmbătă și duminică”². Pentru că Joia Sfințelor Pătimiri, când Mântuitorul a instituit Sfânta Euharistie, era considerată zi de mare bucurie, fapt pentru care unii creștini întrerupeau ajunarea și organizau ospete, același sinod, în canonul 50, precizează: „Nu se cuvine să se dezlege joia din ultima săptămână a Patruzecimii pentru că se necinstește Patruzecimea întregă, ci se cuvine a ajuna toată Patruzecimea [...]”³.

Ajunarea sau renunțarea totală la alimente a devenit o stare firească pentru creștinii primelor secole care, în râvna lor deosebită, renunțau complet la alimente, în zilele de peste săptămână ale Postului Mare, din seara precedentă până în seara zilei următoare. Dar tot datorită râvnei și evlaviei deosebite, mulți credincioși doreau să primească Sfânta Împărtășanie și în aceste zile. Sâmburele primar, care a stat la baza Liturghiei Darurilor mai înainte sfințite, a fost răspunsul dat de Biserică acestor credincioși, și el a constat în păstrarea unei părți din Sfânta Împărtășanie de la Liturghia duminicală pentru zilele din cursul săptămânii. Păstrarea Sfințelor Daruri se făcea la *skevophylakion*, iar aducerea lor pe Altar, la momentul împărtășirii, a dat naștere ritualului vohodului (intrării) cu Sfintele Daruri, pe care îl săvârșește preotul în tăcere, în timpul cântării „Acum puterile cerești...”, ritual care astăzi constituie un element important în rânduiala slujbei⁴.

² Arhid. Prof. Dr. Ioan N. Floca, *Canoanele Bisericii Ortodoxe. Note și comentarii*, București, 1991, p. 214.

³ *Ibidem*, p. 215.

⁴ Cf. *Liturghier*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2012, pp. 314-315.

Potrivit unor documente, unii creștini aveau obiceiul de a lua la casele lor o parte din Sfânta Împărtășanie de la Liturghia duminicală pentru a se cumineca în cursul săptămânii⁵. Din cauza pericolului profanării, acest obicei a fost îngrădit din secolul al IV-lea înainte, chiar dacă el a continuat să existe în mai multe zone⁶.

Un rol important în apariția și conturarea ritualului Liturghiei Darurilor mai înainte sfințite l-a avut elementul monahal. Retrași în singurătate, uneori pentru intervale îndelungate de timp sau chiar pentru toată viața, ei păstrau în chilii Sfânta Împărtășanie, iar atunci când se împărtășeau făceau aceasta într-un cadru solemn de rugăciune care, în tradiția monastică palestiniană, a dat naștere rânduielii de slujbă numite *Tipica* sau *Obednița*, iar în cea constantinopolitană a făcut loc apariției Liturghiei Darurilor mai înainte sfințite⁷. Există și păreri conform cărora întreruperea ajunării în zilele de rând ale Postului Mare s-ar datora unui îndemn al Sfântului Vasile cel Mare, potrivit căruia fiecare credincios este dator să primească Sfânta Împărtășanie de patru ori pe săptămână⁸.

Din toate cele de mai sus, transpare ideea că Liturghia Darurilor mai înainte sfințite, în forma ei cea mai simplă, este rezultatul, produsul evlaviei credincioșilor ca, după aceea, această rânduială, ea însăși, să susțină și să îmbogățească evlavia lor.

Procesul lent și îndelungat de formare și generalizare a cultului divin s-a manifestat și în cazul Liturghiei Darurilor mai înainte sfințite.

Structura actuală a slujbei, cunoscută sub denumirea de Liturghia Darurilor mai înainte sfințite, conține elemente aparținând Vecerniei, în mod deosebit în prima parte a ei, iar în partea a doua conține elemente ce aparțin Liturghiei Euharistice, comune Liturghiei Sfântului Ioan Gură de Aur și celei a Sfântului Vasile cel Mare. Împrumuturi firești din aceste rânduieli de slujbă, dacă avem în vedere că administrarea Sfintei Împărtășanii se făcea la orele serii, când în

⁵ Cf. Ieromonah Makarios Simonopetrul, *Triodul explicat. Mistagogia timpului liturgic*, traducere Diac. Ioan I. Ică, Editura Deisis, Sibiu, 2000, p. 212.

⁶ Cf. *Ibidem*, cap. II, B, 5, 4, nota 25, p. 476.

⁷ Cf. Pr. Prof. Dr. Ene Braniște, *Liturgica specială...*, EIBMBOR, București, 1980, pp. 158-160 și 334-335; Ieromonah Makarios Simonopetrul, *op. cit.*, p. 213.

⁸ Cf. Ieromonah Makarios Simonopetrul, *op. cit.*, p. 213.

biserici se oficia Vecernia. Ea însă nu este Vecernie, chiar dacă împrumută elemente din rânduiala acesteia, și nici Liturghie, pentru că nu are *epicleză* pentru sfințirea darurilor de pâine și vin. Ea poate fi considerată și numită o slujbă de împărtășire solemnă a credincioșilor. Obiceiul de a „solemniza” momentul împărtășirii cu Darurile de la Liturghia duminicală, prin încadrarea acestuia într-o rânduială liturgică, având caracter comunitar, se oficializează, potrivit istoricului bisericesc Socrate, încă din secolul al V-lea⁹. O formă mai simplă a rânduielii este atestată la începutul secolului al VI-lea¹⁰. La începutul secolului al VII-lea este menționat în *Cronica pascală* (anul 617). Potrivit acesteia, „după cântarea «Să se îndrepteze...», se proceda la intrarea cu Sfintele Daruri aduse din «skevophylakion» în sanctuar, cântându-se «Acum puterile cerești...». Autorul adaugă faptul că «Intrarea Darurilor mai înainte sfințite» nu se cântă numai în timpul Postului Mare, ci de fiecare dată când, din pricina postului sau din alte motive, se proceda la un oficiu de Cuminecare fără Liturghie”¹¹. Din această însemnare reiese că, cel puțin în anumite zone ale lumii creștine, în anumite perioade, acest ritual solemn de împărtășire a credincioșilor în afara Sfintei Liturghii nu era limitat doar la perioada Postului Mare.

Sfântul Simeon al Tesalonicului menționează că în vechime, fără a face alte precizări, dar deducem că este vorba de perioada anterioară statornicirii regulilor canonice privitoare la această problemă, Liturghia Darurilor se săvârșea, în afara Postului Mare, în zilele de miercuri și vineri în săptămâna brânzei și în Sfânta și Marea Vineri. „Drept aceea, spune Sfântul Simeon, precum zice Tipicul cel vechi al Bisericii celei mari, în miercurea brânzei, Patriarhul întâi (primul dintre patriarhi, referindu-se la cel de la Constantinopol – n.n.) slujea Liturghia Darurilor mai înainte sfințite... Deci, în cele două posturi ale săptămânii brânzei Liturghia Darurilor mai înainte sfințite se săvârșea într-acest chip, precum se află

⁹ Cf. Socrate, *Istoria bisericească*, V, 22 în P.G., 67, col. 6361AB, la Ieromonah Makarios Simonopetritul, *op. cit.*, p. 213.

¹⁰ Instituirea ritualului transferării Sfintelor Daruri de la *skevophylakion* pe Altar este atribuită lui Sever de Antiohia (511-518), cf. I. Ziade, *Présanctifiés (Messe des)*, în *Dictionnaire de Théologie Catholique*, Paris, XIII, 1, col. 83. Vezi și Ieromonah Makarios Simonopetritul, *op. cit.*, cap. II, B, 5, 4, nota 29, p. 476.

¹¹ Ieromonah Makarios Simonopetritul, *op. cit.*, p. 213.

și în așezămintele cele vechi; și se citesc și Paremiile, pentru că în acele zile nu se citesc nici Evangheliile, ca și în cele cinci zile ale săptămânii (luni-vineri – n.n.) în toate Paresimile, precum arată toată orânduiala Evangheliilor”¹². Din cele consemnate de Sfântul Simeon, reiese că cele două zile din săptămâna brânzei au rânduială asemănătoare zilelor de rând din Postul Mare. Referindu-se la Sfânta și Marea Vineri, Sfântul Simeon spune că în această zi se oficia Liturghia Darurilor pentru că Părinții Bisericii doreau să vadă tainic pe Domnul în toate zilele vieții lor: „În Sfânta și Marea Vineri, tot în acest chip din început se săvârșea Liturghia Darurilor mai înainte sfințite, căci nu voiau părinții nici odinioară să treacă vreoz și să nu vadă pe Domnul prin Taină”¹³. Limitarea săvârșirii Liturghiei Darurilor mai înainte sfințite chiar la perioada Postului Mare se va întâmpla spre sfârșitul secolului al VII-lea, când, prin canonul 52 Trulan, se statornicește ca în tot Postul Mare, exceptând zilele de sâmbătă și duminică și ziua Bunei Vestiri, să se officieze Liturghia Darurilor mai înainte sfințite¹⁴. Ca oficiu liturgic, ea este prezentă astăzi nu numai în tradiția bizantină, ci și în uzul liturgic al unor Biserici Vechi-Orientale¹⁵.

Un singur lucru se cuvine să mai adăugăm aici, anume pe cel privind relația dintre ajunare și împărtășirea cu Trupul și Sângele Mântuitorului Hristos. Altfel spus, dorim să specificăm modul în care se armonizează pravila ajunării, a renunțării totale la alimente și lichide pe un timp determinat, așa cum sunt zilele de peste săptămână din Postul Mare, și întreruperea ei prin primirea Sfintei Împărtășanii.

Teologul liturgist Al. Schmemmann, pe baza unor documente vechi și a experienței liturgice răsăritene, distinge două sensuri

¹² Sfântul Simeon, Arhiepiscopul Tesalonicului, *Răspunsuri la întrebările unui arhieru*, 56, în *Tratat asupra tuturor dogmelor credinței noastre ortodoxe, după principii puse de Domnul nostru Iisus Hristos și urmașii Săi*, vol. II, Editura Arhiepiscopiei Sucevei și Rădăuților, 2003, p. 236.

¹³ *Ibidem*.

¹⁴ „În toate zilele postului sfintei patruzecimi, afară de sâmbătă și duminică și de sfânta zi a Bunei Vestiri, să se facă Sfânta Liturghie a celor mai înainte sfințite” – Arhid. Ioan N. Floca, *op. cit.*, p. 129.

¹⁵ Cf. V. Janeras, O.S.B., *La partie vespérale de la Liturgie Byzantine des Présanctifiés*, în „*Orientalia Christiana Periodica*”, XXX (1964), pp. 193-222.

fundamentale ale postirii: este vorba, pe de o parte, despre postul *ca asceză*, prin care se înțelege o reducere substanțială a regimului alimentar, iar, pe de altă parte, de postul *deplin*, care constă în abținerea totală de la mâncare și băutură. Acesta din urmă era denumit în Biserica primară cu un termen preluat din vocabularul militar, *statio*, prin care era desemnată o unitate militară aflată în stare de alarmă, de mobilizare¹⁶, o stare de veghe, de trezvie, am putea spune. Prin analogie cu disciplina militară, postul deplin – *statio* – face din comunitatea credincioșilor o „unitate militară duhovnicească” aflată în stare de veghe și de așteptare. „Postul deplin nu este numai un post al membrilor Bisericii; el este *Biserica însăși ca stare de postire, ca așteptare a lui Hristos, Care se apropie de ea în Sfânta Euharistie, Care va veni cu slavă la sfârșitul veacurilor.*”¹⁷

Administrarea (oferirea) Sfintei Împărtășanii seara, la sfârșitul zilei, este în strânsă relație cu cel de-al doilea sens al postirii, cu *statio*. Ea se oferă celor care priveghează, se ostenesc și se luptă. Este o „recompensă”, o „încununare”, o încurajare și o întărire pentru cel expus și slăbit în luptele duhovnicești. Acesta este sensul desprins și din rugăciunile de mulțumire pe care le rostim după primirea Sfintei Împărtășanii. A treia dintre acestea, alcătuită de Sfântul Simeon Metafrastul, spune: „Cel ce de bună voie mi-ai dat mie spre hrană Trupul Tău, foc fiind, care arde pe cei nevrednici, să nu mă arzi pe mine, Făcătorul meu, ci mai deplin intră în alcătuirea mădularelor mele și în toate încheieturile, în rărunchi și în inimă și arde spinii tuturor păcatelor mele; curățește-mi sufletul; sfințește-mi gândurile și oasele; numărul deplin al celor cinci simțuri îl luminează; peste tot mă pătrunde cu frica Ta; pururea mă acoperă și mă apără și mă păzește de tot lucrul și cuvântul pierzător de suflete; curățește-mă, spală-mă și mă îndreptează; înțelepțește-mă și mă luminează; arată-mă locaș numai al Duhului Tău

¹⁶ Cf. Alexander Schmemmann, *Postul cel Mare*, traducere de Andreea și Laurențiu Constantin, ediția a II-a, Editura Doris, București, 1998, pp. 61-62. Tertulian, *De oratione*, XIX, Migne, P.L., I, 1287, 1288, *apud* Pr. Prof. Dr. Petre Vintilescu, *Ora sau vremea din zi pentru săvârșirea Liturghiei Darurilor mai înainte sfințite*, în „Studii Teologice”, IV (1952), nr. 1-2, p. 69.

¹⁷ Alexander Schmemmann, *op. cit.*, p. 62.

și să nu mai fiu sălaș păcatului, ci Ție casă prin primirea împărtășirii. Ca de foc să fugă de mine tot lucrul rău, toată patima...”¹⁸.

Oferirea Sfintei Împărtășanii celor care țin post deplin, *statio*, are și un alt sens. După osteneala acestui post, apare foamea ca ispită. După ce Hristos a postit în pustiu, diavolul s-a apropiat de El cu ispita foamei și I-a zis: „De ești Tu Fiul lui Dumnezeu, zi ca pietrele acestea să se facă pâini. Iar El răspunzând, a zis: Scris este: Nu numai cu pâine va trăi omul, ci cu tot cuvântul care va ieși din gura lui Dumnezeu” (Matei 4, 3-4). Cu alte cuvinte, Liturghia Darurilor mai înainte sfințite transferă pe credinciosul înduhovnicit prin post într-o altă sferă de preocupări, preschimbându-i foamea cu pofta ei după pâinea pentru trup în foame spirituală și în dorința de a se împărtăși din Cuvântul lui Dumnezeu făcut trup și oferit nouă în Euharistie. *Dies stationum*, din timpul Postului Mare, încheiate cu Liturghia Darurilor mai înainte sfințite, anticipează ospățul deplin și fără de sfârșit, la masa Stăpânului, în împărăția lui Dumnezeu. În Slujba Sfințelor și mântuitoarelor pătimiri ale Domnului Hristos, la Denia de miercuri seara, în cadrul căreia prăznuim „Cina cea de taină, adică predarea înfricoșătoarelor Taine”¹⁹, cântăm: „Din ospățul Stăpânului și din masa cea nemuritoare, veniți, credincioșilor, la loc înalt, cu gânduri înalte să ne îndulcim...”²⁰. În Joia Sfințelor Pătimiri, când săvârșim Liturghia Sfântului Vasile cel Mare, axionul obișnuit este înlocuit cu această cântare (irmosul cântării a IX-a a canoanelor de la Denia în care prăznuim instituirea Sfintei Euharistii), arătând astfel că zilele multe de ajunare (*dies stationum*), încheiate cu Liturghia Darurilor, sunt pregustări din ospățul împărăției lui Dumnezeu. Această experiență, de altfel, este extinsă pe tot cuprinsul anului liturgic. Primirea Sfintei Împărtășanii la Liturghia Sfântului Ioan Gură de Aur sau la cea a Sfântului Vasile cel Mare se face după ce preotul și credincioșii au ajunat, au fost „unitate militară duhovnicească” în stare de veghe (*statio*), iar după ce s-a oferit Sfânta Împărtășanie, preotul se roagă în taină pentru toți, zicând:

¹⁸ *Liturghier*, pp. 369-370.

¹⁹ Sinaxarul zilei, vezi *Triodul care cuprinde slujbele bisericesti de la Duminica Vameșului și a Fariseului până la Sfânta Înviere*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2000, p. 585.

²⁰ Irmosul de la cântarea a IX-a a canoanelor, *Triodul*, p. 588.

„[...] Dă-ne nouă să ne împărtășim cu Tine, mai adevărat (deplin), în ziua cea neînserată (fără de sfârșit) a Împărăției Tale”²¹. Prin primirea Sfintei Împărtășanii, întristarea din pricina nemâncării se preschimbă în bucurie prin gustarea din ospățul Stăpânului.

2. Teme fundamentale ale Postului Mare reflectate în Liturgia Darurilor mai înainte sfințite, în texte și ritual

Am afirmat mai sus că Liturgia Darurilor mai înainte sfințite nu poate fi abordată independent de contextul care a creat-o și că nu poate fi înțeleasă în structura ei actuală decât în strânsă legătură cu și în lumina temelor fundamentale ale perioadei în care se săvârșește, adică în lumina temelor de bază conținute în *Triod*.

Liturgia Darurilor mai înainte sfințite este numită „Liturgia Postului Mare”²² pentru că, datorită structurii pe care o are, se armonizează cu toate celelalte rânduieli oficiate de Biserică în aceeași perioadă, iar în conținut reflectă temele fundamentale ale perioadei Triodului. *Liturgia Darurilor poate fi privită și definită ca sinteză liturgică a întregii perioade a Triodului.*

Deși am fi tentați să afirmăm că prima temă fundamentală a perioadei Triodului este pocăința, în realitate lucrurile stau altfel. Perioada liturgică prepascală apare inițial ca o perioadă de intensă pregătire a catehumenilor în vederea primirii Botezului în noaptea de Paști. De aceea, *perioada Triodului are ca primă temă centrală Botezul: pregătirea catehumenilor pentru Botez în perioada aceea, iar în actualitate aceeași temă amintește fiecăruia dintre noi făgăduințele făcute la Botez de a ne lepăda de Satana, de toate lucrurile lui, de toți slujitorii lui, de toată slujirea lui și de toată trufia lui*²³ și de a ne uni cu Hristos, de a ne păstra curat și neîntinat chipul lăuntric *înnoit după Însuși Chipul Ziditorului*²⁴ și de a face vii, lucrătoare și roditoare darurile primite prin Sfântul Botez.

²¹ *Liturghier*, pp. 193 și 274.

²² Pr. Prof. Dr. Nicolae D. Necula, *Se poate săvârși Liturgia Darurilor mai înainte sfințite seara?*, în *Tradiție și înnoire în slujirea liturgică*, vol. 1, Editura Episcopiei Dunării de Jos, Galați, 1996, p. 137.

²³ *Molitfelnic*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2006, p. 28.

²⁴ Cf. *Ibidem*, p. 38, din Rugăciunea sfințirii apei în cadrul Tainei Botezului.